

Hoffmannok 1892-ben és 1930-ban

SZULOVSKY JÁNOS

Több mint negyven éve, elsőéves egyetemistaként ismertem meg Hoffmann Istvánt, s csaknem ennyi ideje tart a barátságunk, amelyet nem terhelt (vagy erősített?) meg oktató–tanítvány viszony: mi, néprajz szakos hallgatók is az ún. magyar szakcsoportba tartoztunk, ami nemcsak a közös részvételt jelentette az 1980-as évek első felében még az egyetemeken is a tanév rendjébe beiktatott őszi betakarítási munkákon, hanem a jelenlétet a „magyaros” szakhét keretében rendezett programokon is, ami lehetővé tette ismeretségek, baráti kapcsolatok kialakulását. Később, már gyakorló történész-etnográfusként olykor „összeérték” kutatásaink. Így például 1999-ben és 2000-ben az Akadémiai Kutatási Pályázat keretében közös projektben dolgoztunk, s 2001-ben a Jyväskyläben megrendezett V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson előadással vettem részt az általa szervezett szekció munkájában (SZULOVSKY 2002).

Nem-nyelvészként mivel köszönhetném illő módon őt, aki a magyar nyelv-történet, a tulajdonnév-kutatás avatott művelője? Az önmagamnak feltett kérdésre a választ az iparosok térbeli és társadalmi elterjedtségének vizsgálata céljából (lásd pl. SZULOVSKY 2000b, 2001, 2021) létrehozott adatbázisaimban találtam meg, amelyek alapján a *Hoffmann* családnév előfordulásait veszem vallatóra 1892-ben és 1930-ban.

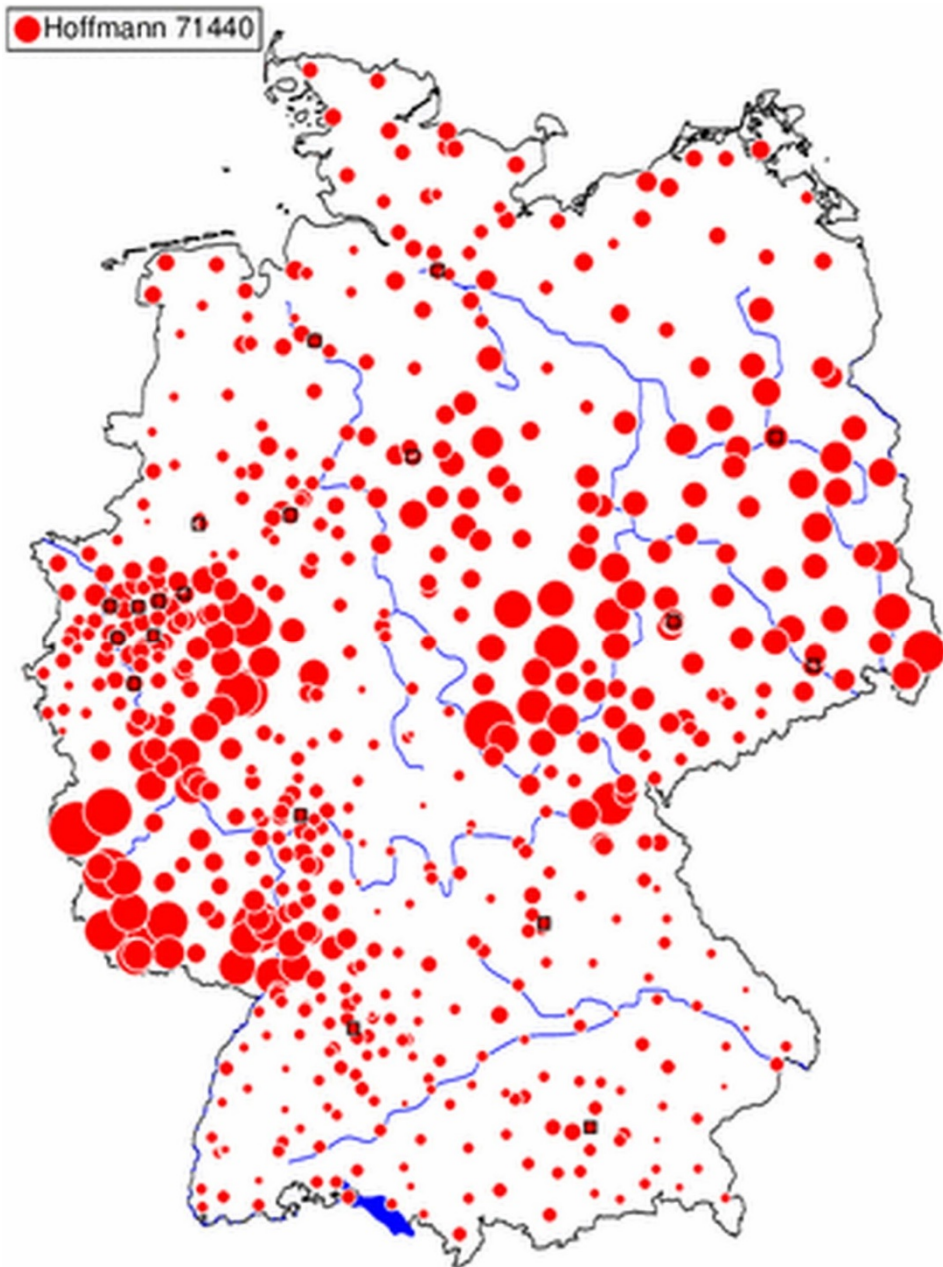
1. Amint arra áttekintésében FARKAS TAMÁS a közelmúltban rámutatott, jóllehet, alapvetően a magyar névadó közösség által létrehozott, azaz belső keletkezésű, egykori sajátosságjelölő nevek öröklődővé válása alakította ki magyar családnév kategóriáját, s a mai magyarországi családnévállomány meghatározó részét is ezek a nevek alkotják, így a hazai családnév-kutatás figyelme is elsősorban ezekre a nevek irányul, azonban már a kezdettől fogva jelen vannak idegen nyelvekből, illetve családnévanyagból származó öröklődő nevek is. „Az idegen nyelvekben keletkezett családnevek száma természetesen a későbbiekben is gyarapodott, nagyobb számban például a török kiűzését követő népességmozgásoknak köszönhetően. Ezek a nevek a magyar nyelvű közösségben is használatosak lettek, az asszimilációs folyamatok révén pedig viselőik többsége maga is e nyelvű közösség részévé vált” (FARKAS 2010: 59). Így magától értetődően magisztrális

munkájában HAJDÚ MIHÁLY többek között foglalkozik a *Hoffmann* családnévvel is. Eredetéről azt írja, hogy a középfelnémet *hovcre* '(uralkodói) udvarban lakó, udvarhoz tartozó' jelentésű, illetve a *mann* 'legény, férfi' jelentésű szavak *hoveman* alakú összetétele tekinthető az előzményének. „Eredetileg az uralkodói udvar jobbágyaira, bérlőire vonatkozott, majd minden (uralkodói) udvarban dolgozó (kovács, molnár, szolga stb.) viselte. Igen gyakori foglalkozási családnévvé vált” (HAJDÚ 2010: 214–215; vö. még CASCORBI 1925: 216, LINNARTZ 1958: 97, BAHLOW 1994). Magyarországon a 18. század folyamán a német telepítésekkel vált mind gyakoribbá e név előfordulása. Míg enciklopédiája szócikkei között típusát tekintve HAJDÚ a foglalkozásra utaló német családnevek közé sorolja, az utóbbiak csoportosítása során (a *Hoffer*-rel és a *Kaiser*-rel együtt) a „valahová való tartozást jelentők” között említi (HAJDÚ 2010: 214, 528).

A Családnevek enciklopédiája forrásanyagául a magyar állampolgárok 2007. január elseji állapotnak megfelelő születés kori családneveinek a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala által a kutatás rendelkezésére bocsátott teljes listája szolgált. A 10 162 610 személy adatai szerint a Magyarországon előforduló, különböző helyesírású és összetételű családnevek száma összesen 194 917 volt. Ebből 1230 olyan családnev akadt, amelynek ezernél több használója volt. E nevek halmazát összesen 6 688 592 személy viselte, ami az ország lakosainak 65,82%-a (HAJDÚ 2010: 8–9). A teljes körű névjegyzék tanúsága szerint 2007-ben hazánkban 3 227 személy viselte a *Hoffmann* vezetéknevet, s a *Hoffman* (557 fő), *Hofmann* (77 fő), *Hofman* (72 fő) és más változatokkal együtt 3 935-en voltak összesen. E létszámmal a 321. helyen állt az 1320 legelterjedtebb magyarországi családnev rangsorában, messze megelőzve az olyan, ritkának nem minősülő vezetékneveket, mint amilyen a *Csiki* (3 191), *Bujdosó* (3 165), *Tarjáni* (3 164), *Szikszai* (3 161), *Zsolnai* (3 122), *Gyulai* (3 084), *Varró* (3 018), *Kövér* (2 990), *Miskolczy* (2 969) és *Kincses* (2 884) (HAJDÚ 2010: 529–531). A *Hoffmann* név viselői „a Dunántúl északnyugati részében, valamint a többnyire ma is németek lakta Tolna, Baranya megyei településeken sokszor megtalálható ma is” (i. m. 215).

Néhány tartomány kivételével Németországban mindenütt sűrűn előfordul, különösen nagy számban Sziléziában és Szászországban (BAHLOW 1994, KUNZE 2003, HAJDÚ 2010: 215). A Németország Digitális Családnévszótára (Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands, DFD) szerint Németországban belül a tizedik leggyakoribb családnev (KROIB 2023).

A *Hoffmann* családnev elterjedését Németországban ábrázolja az 1. térkép.

1. térkép. A *Hoffmann* családnév előfordulása Németországban a Digitales Familienamenwörterbuch Deutschlands (DFD) szerint

2. Az 1891. évi népszámlálás íveinek, valamint még további hivatalos adatoknak a felhasználásával 1892-ben adta közre JEKELFALUSSY JÓZSEF, az Országos

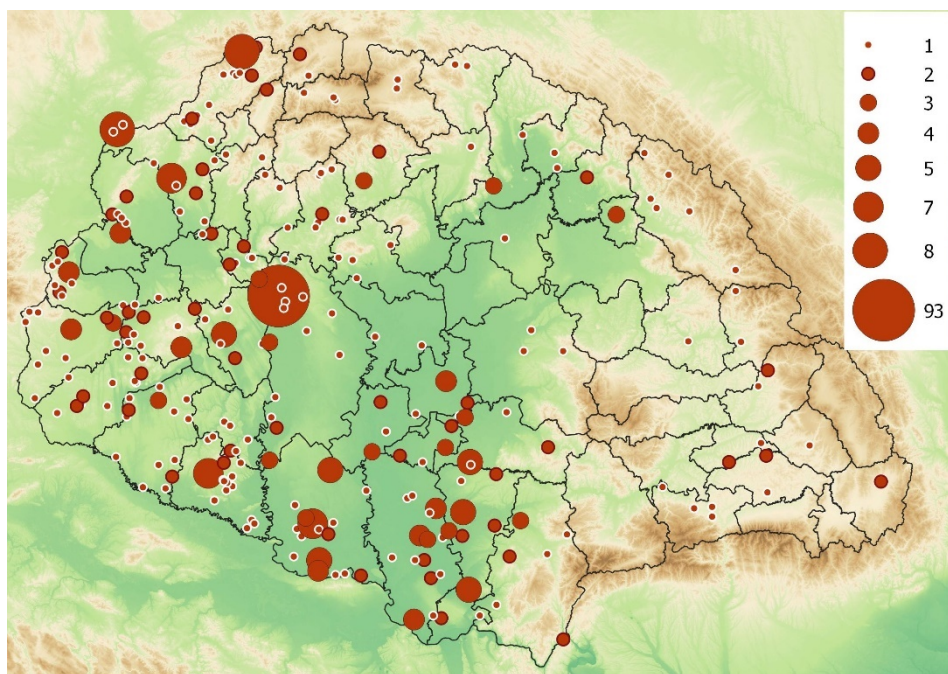
Statisztikai Hivatal igazgatója a Magyarország iparosainak és kereskedőinek czim- és lakjegyzéke című kötetet (lásd erről SZULOVSKY 2000a: 536–539). A kiadvány célja a gazdasági kapcsolatépítés elősegítése volt, s ennek érdekében az iparforgalmi foglalkozások ábécérendjében, településenkénti bontásban tartalmazza az önálló iparosok és kereskedők nevét s a törvényhatósági jogú városok esetében még az utcanevet és a házszámot is (JEKELFALUSSY 1892). Adatbázisba rendezett anyaga több mint 372 ezer nevet tartalmaz. Mivel alapvetően iparos és kereskedő címtárról van szó — még ha a hitellel és a bányászattal foglalkozó vállalkozásokat is számba veszi —, ezért többek között a korabeli társadalom túlnyomó többségét alkotó parasztság névadatai is hiányoznak belőle, vagyis nem tekinthető a korabeli Magyarország egészét reprezentáló mintának. Ezzel együtt mégis tanulságos az e forrás alapján kibontakozó kép. Már csak azért is, mivel a német és a zsidó származású családok jelentős része a családfő által gyakorolt foglalkozás révén belekerült a merítésébe.

101 887 féle vezetéknevvel illeték a kiadványban szereplő 372 345 önálló vállalkozót. Ebből a két legelterjedtebb családnév a *Nagy* (3110) és a *Szabó* (3083) volt. Figyelemre méltó, hogy a harmadik helyen a *Klein* (2852) állt, megelőzve a *Kovács* (2840) és a *Tóth* (2383) nevet. A hatodik és hetedik a *Weisz* (2342) és a *Kohn* (2267) volt. Ha az előbbihez hozzászámítjuk a *Veisz* alakú (1046) „magyaros” változatát, akkor összesítve (3388) jelentősen megelőzi még az élen álló *Nagy* családnévet is. Sokatmondó gazdasági életünk e területéről, hogy a címtárban az 50 leggyakrabban előforduló vezetéknevből 30 idegen eredetű. A *Hoffmann* is ezek között van: 520 képviselőjével a 44. a sorrendben.

Érthető módon — mivel rendszerint családfenntartókról van szó — az utónevek túlnyomó többsége férfinév, nagyságrenddel kevesebb a női név. Az adatbázis tanúsága szerint a *Hoffmann*-ok körében 15 féle női keresztnévet találunk, közülük a *Jozefa* (3), a *Berta*, a *Regina* és a *Rozália* (2-2) fordult elő több ízben, a csupán egy-egy *Ágnes*, *Aloizia*, *Anna*, *Aranka*, *Erzsébet*, *Fáni*, *Júlia*, *Mari*, *Netti* *Róza* és *Zsuzsanna* említése mellett. 1892-ben a *Hoffmann* családnévhez 69 különböző férfi utónév kapcsolódott. A kezdőbetűs jelölések, illetve a nem egyértelműen azonosítható keresztnévrövidítések (pl. *Fer.*, *Józs.*) levonása utáni 464 fős minta megoszlása a következő. A három legnépszerűbb férfi keresztnév a *József* (34), a *János* (26) és a *Ferenc* (22) volt. Nem sokkal maradt le a képzeletbeli dobogóról a *Samu* ~ *Sámuel* (21) és a *Károly* (19). A 6–7. helyen holtversenyben az *Antal* és a *Henrik* (16-16) állt. E hét utónevet a férfiak egyharmad része viselte. A 8. legnépszerűbb a *Mátyás* (15), a 9. a *Mór* ~ *Móric* (14) volt. A 10–12. pozíción a *György*, a *Jakab* és a *Mihály* (13-13) osztozott. 12 előfordulással a 13–14. helyen az *Adolf* és az *István* állt. Az utóbbiak közül az egyik Pápan élt, és cipész mesterként tartotta el a családját, s a debreceni egyetem hasonló nevű nyelvész professzorának (mint tőle tudom) az ükapja volt. A többi keresztnévet is figyelembe

véve olybá tűnik, hogy a *Hoffmann* családnevet viselők egy jelentős részének az utónévválasztása beilleszkedik a kor magyar gyakorlatába, másik, ugyancsak markáns része német, illetve izraelita preferenciákat tükröz (lásd a tanulmány végén az 1. táblázatban).

A címtár adatai szerint a történeti Magyarország 264 településén éltek *Hoffmann* nevűek, figyelemre méltó, hogy csaknem az egyötödük (17,8%) fővárosi illetőségű volt. A legtöbb *Hoffmann* a Dunántúl, a Felföld és a Bánság vidékén talált otthonra. Budapesten kívül Holicson, Turzovkán (8-8), valamint Cservenkán, Galgócon és Pécssett (7-7) fordult elő a legtöbb ilyen nevű iparos, illetve kereskedő. A 264 település kétharmadán (176 helységben) csupán csak egy-egy *Hoffmann* nevű családfő élt (lásd ehhez a 2. térképet).

2. térkép. A *Hoffmann* családnév előfordulása 1892-ben a Magyarország iparosainak és kereskedőinek czim- és lakjegyzéke adatai alapján (a térképet a szerző készítette)

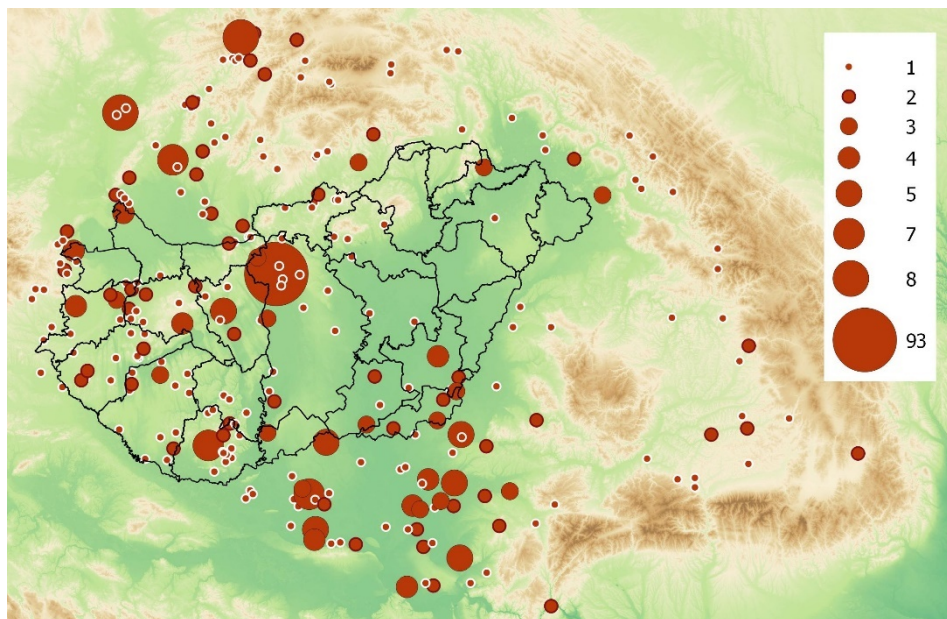
3. A berlini Rudolf Mosse cég budapesti képviselője 1924-ben, 1926-ban és 1931-ben is közreadta a Magyarország kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági címtára című kiadványát. Az utóbbihoz az adatgyűjtést 1930. október 1-jén zárták le (SZULOVSKY 2000a: 546). A trianoni békeszerződés értelmében a korábbi államterület egyharmadnyi része körül meghúzott új államhatárokon belül a korábbi népesség mintegy 36,5%-a maradt. A Mosse-címtár 1930-ból mintegy 271 ezer önálló egzisztencia adatait közölte. Ahogy a Jekelfalussy-címtár, úgy ez

sem a teljes népeiséget reprezentálja: ugyan a címében szerepel a *mezőgazdasági* jelző, azonban a gyakorlatban csak a nagyobb földbirtokkal rendelkezőket vette számba (Mosse-címtár 1930). E népeiségmintában 55 880 különböző családnév-alak fordult elő.

1930-ban öt magyar eredetű név állt a leggyakoribb vezetéknevek élén: a *Nagy* (3980, +870), a *Kovács* (3950, +1110), a *Szabó* (3707, +624), a *Tóth* (3381, +998) és a *Horváth* (2998, +844). (A nevek mögötti első szám az 1930. évi előfordulást, a második az 1892. évihez képest a többletet mutatja.) 1892-ben is ezek fordultak elő a legtöbbször, ám akkor három idegen eredetű családnév is közéjük ékelődött, s a sorrendjük csak annyiban változott, hogy 1930-ban a *Kovács* megelőzte a *Szabó* nevet, mivel az előző évmetszethez képest nagyobb mértékben gyarapodott a létszámuk. A hatodik legtöbbször előforduló vezetéknev mindkét alkalommal a *Weisz* volt. E pozíciót 1930-ban még úgy is megőrizte, hogy 132-vel kevesebb vállalkozót hívtak így. A *Klein* családnév a képzeletbeli dobogó harmadik fokáról a nyolcadik helyre esett vissza, mivel 758-cal lettek kevesebben. Ennél is látványosabb a korábbi harmadik leggyakoribb idegen eredetű név, a *Kohn* visszaesése: a hetedikről a rangsor tizenötödik helyére. Ami nem csoda, mivel az 1930. évi címtárban 1417-tel kevesebb ilyen nevű kereskedő vagy iparos szerepelt. Úgy vélem, valószínű, hogy ebben elsősorban nem feltétlenül csak az játszhatott közre, hogy közülük sokan maradtak az elcsatolt országrészekben, hanem inkább az a körülmény, miszerint a *Kohn* és a *Klein* nevet egyaránt erősen érintette a vezetéknevek magyarosítása. 850 előfordulással a *Kohn* így is a negyedik leggyakoribb idegen eredetű családnév volt 1930-ban, amelyet a népszerűségben a 13. helyen álló *Schwarcz* (992, +531) előzött meg, amelynek ha a különböző írásmódú változatait (*Schwartz*: 499, *Schwarz*: 116) is figyelembe vesszük, az összesített számuk (1607) a lista 11. helyét biztosítja. E névalakok írásmódjának gyakoriságában is jelentős aránymódosulás történt: míg a *cz*-s változat aránya egyharmadnyiról csaknem 62%-ra emelkedett, a *tz*-s verzió szerény mértékben, 27,7%-ról 31%-ra nőtt, a korábbi legnépszerűbb, az eredeti német írásmódot tükröző *Schwarz* aránya 38,6%-ról alig 7,2 %-ra esett vissza. Összességében tehát a „magyaros” *cz*-s és *tz*-s írásmódok jelentős mértékű térnyerését könyvelhetjük el. A „magyarosodás” megnyilvánul a legnépszerűbb 50 családnéven belül az idegen eredetűek számának a nagyarányú csökkenésében is: míg 1892-ben 30 vezetéknevvel a számottevő többséget alkották, 1930-ban megfordult az arány, 19-cel már egyértelmű kisebbségbe kerültek. A lista 43. helyén a *Hoffmann* állt, amely az idegen eredetű nevek rangsorában a 17. leggyakoribb névnek számított 437 előfordulással.

Ha az 1892. évi adatokat megjelenítő 2. térképre nem a korabeli, hanem az első világháborút lezáró trianoni békeszerződéssel az egyharmadnyira zsugorodott ország 1930. évi megyehatárait vetítjük, jól látható, jelentős számban éltek

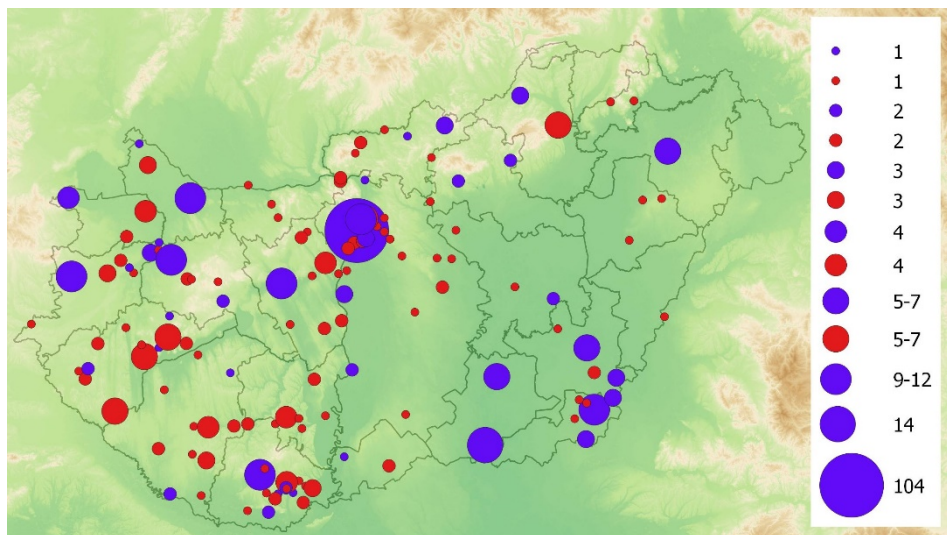
Hoffmann-ok azokon a területeken, amelyek egy emberöltő múltán, 1920-ban az utódállamokhoz kerültek (3. térkép).

3. térkép. A *Hoffmann* családnév előfordulása 1892-ben; és a harmadára zsugorodott Magyarország 1930. évi közigazgatási határai (a térképet a szerző készítette)

A Mosse-címtár tanúsága szerint 1930-ban az ország összesen 136 településén éltek *Hoffmann*-ok, vagyis csaknem feleannyi (51,5%) helységben, mint a történelmi Magyarországon 1892-ben. (Akkor 264 településen írtak össze 520 *Hoffmann*-t.) Figyelemre méltó, hogy a 136 településnek csupán 30%-ában élt már a korábbi évmetszetben is *Hoffmann* nevű lakos. E 41 települést gyakorlatilag a németajkú (zömében sváb) községek, illetve a nagyobb városok alkotják. Tanulmányos, hogy a 95 új, *Hoffmann* nevű lakossal rendelkező település többsége a Duna jobb partján lévő megyékben, illetve a főváros agglomerációjában található.

1930-ban is a fővárosban élt a legtöbb *Hoffmann* (104), 1892-höz képest a budapestiek aránya 17,8%-ról 23,8%-ra nőtt. Mögötte a második helyen Szeged (14) állt, a dobogó harmadik helyén Pápa, Pécs és Szombathely osztozott (12-12). Nem sokkal maradt el tőlük Almáskamarás és Újpest (11-11), Székesfehérvár (10) és Győr (9). Ezúttal is a Dunántúl északnyugati területein, valamint Tolna és Baranya megye németek lakta térségeiben fordult elő a leggyakrabban e családnév (4. térkép).

4. térkép. A Hoffmann családnév előfordulása 1930-ban a Magyarország kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági címtára adatai alapján (kék színű kör jelöli azokat a településeket, ahol 1892-ben is lakott Hoffmann nevű kereskedő vagy iparos; a térképet a szerző készítette)

Az adatbázis szerint 1930-ban a Hoffmann családnévhez 13 női utónév társult, a 3-3 *Erzsébet* és *Ilona* mellett 1-1 esetben szerepelt az *Anna*, *Aranka*, *Jolán*, *Ludmilla*, *Mária*, *Piroska*, *Regina*, *Sarolta*, *Stefánia*, *Teréz* és *Valéria*. Míg 1892-höz képest kettővel kevesebb női keresztnév fordult elő, 13-mal többet, 82-t számlált a férfiak által használt, egyértelműen azonosítható utónevek halmaza 1930-ban. A 382 fős minta a következőképpen oszlott meg. Ezúttal is a *József* (32) bizonyult a legnépszerűbbnek, viszont most a *Ferenc* (24) feljött a második helyre, éppen hogy maga mögé utasítva a *János*-t (23). A 21 előfordulással korábban negyedik *Samu* ~ *Sámuel* nevet 1930-ban már csak heten viselték, amivel visszaesett a 19–22. helyre. A negyedik pozíciót helyette a *Sándor* (14) foglalta el, amelyet az *Ignác* (13), valamint a *Gyula* és az *István* követett (11-11). Ahogy 38 esztendővel korábban, az *István*-ok közül az egyik ugyancsak pápai illetőségű volt, és ugyancsak cipész mesterként tartotta el a családját a Jókai utca 42. szám alatti házában (az 1930. évi címtár ezt az adatot is közölte), s aki történetesen — és ezt megint tőle tudom — a Hoffmann Pista dédpapája volt, akinek a műhelyében még az ő nagypapája is dolgozott, s önmagát mindig csak suszterként emlegette. A 8–10. helyen a *György*, a *Jenő* és a *Lajos* (10-10) állt a népszerűségi rangsorban. Összességében a minta alapján úgy tűnik, hogy a Hoffmann-ok körében jelentősen visszaszorult az idegen eredetű utónevek használata (lásd az 1. táblázatban).

4. Jóllehet, a nyelvi és kulturális kötöttségeket mutató, döntően az azonosítást szolgáló nevek az egyén önazonosság-tudatában fontos, identitásjelölő szerepet töltenek be (HOFFMANN 2010: 59), azonban az egyén nemzeti azonosságtudata és családja, illetve (család)nevének eredete között nincs feltétlen ok-okozati összefüggés. Egy idegen eredetű vezetéknevhez a szülők (vagy nagykorúvá válása után maga az érintett személy) utónévválasztása eshet kifejezetten olyan névre, amely annak az országnak, kultúrának a névadási preferenciáit tükrözi, amelybe integrálódni szeretnének. E hozzáállás szemléletes példája az, amikor a vietnami származású szülők a már Magyarországon született fiuknak a *Csaba* keresztnévet adták. Ez nem feltétlenül jelenti a saját kultúrájuk megtagadását, hanem sokkal inkább a kettős kötődés vállalását.

Egy betelepült etnikum identitása megőrzéséhez szorosan hozzátartozik a névadási szokásaik megtartása. Ismeretes, hogy a német nyelvterületről más országokban leteleplők rendkívül erősen őrizték azonosságtudatukat, nem asszimilálódtak. Az egyetlen kivételt a történeti Magyarország német polgárai képezték, akik a Kárpát-medencében a szó legteljesebb értelmében meghonosodtak. Az 1840-es években indult meg a jelentős részben német származású városi népesség magyarosodása, akikhez e folyamatban az a betelepült zsidóság is betársult, akik korábban még a németséghez számították magukat (vö. GLATZ 1975: 158–162, GOTTAS 1980: 353–356, KATUS 1980: 431–436). A *Hoffmann* vezetéknevet mindkét kultúrkör használta. Az utónévadási szokásaik változása, illeszkedése a befogadó közeg gyakorlatához azonosságtudatuk módosulását is tükrözi. Sajnos a 19. század első feléből vagy a közepéről nem áll rendelkezésre olyan adatbázisba rendezett nagyobb személynévkorpusz, ami alapján a korábbi állapotokról képet lehetne alkotni. Mint láthattuk, már az 1892. évi időmetszetben is megmutatkozott a magyar keresztnévadási gyakorlat jelentős hatása. 1930-ban még tovább nőtt a magyar utónevek aránya a korábbi saját mintakövetéshez képest (lásd az 1. táblázatban).

Nyilvánvaló, hogy pusztán a család- és keresztnéve alapján nem lehet meszesemenő következtetést levonni az adott személy nemzeti identitásáról, ez legfeljebb a diktatúrák bevett gyakorlata. Ha az érintett személyek erről nem nyilatkoznak, sokkal biztosabb a cselekedeteik alapján ezt mérlegre tenni. Hosszan lehetne példákat sorolni arról, hogy néhány nemzedék után egy távoli földről Magyarországon megtelepedett család sarja számára annyira sokat jelentett a magyarság múltja és kultúrája, hogy annak tudományos kutatására szentelte életét. Mint mondjuk a Herder-díjas néprajzkutató Hofer Tamás (1929–2016), vagy éppen az a nyelvész, akinek munkássága előtt e kötettel is tisztelgünk: Hoffmann István.

1892				1930				
Sorrend	Utónév	Előfordulás	Százalék	Sorrend	Utónév	Előfordulás	Százalék	
1.	József	34	7,33	1.	József	32	8,40	
2.	János	26	5,60	2.	Ferenc	24	6,30	
3.	Ferenc	22	4,74	3.	János	23	6,04	
4.	Samu, Sámuel	21	4,53	4.	Sándor	14	3,67	
5.	Károly	19	4,09	5.	Ignác	13	3,41	
6-7.	Antal	16	3,45	6-7.	Gyula	11	2,89	
	Henrik	16	3,45		István	11	2,89	
8.	Mátyás	15	3,23	8-10.	György	10	2,62	
9.	Mór, Móric	14	3,02		Jenő	10	2,62	
10-12.	György	13	2,80		Lajos	10	2,62	
	Jakab	13	2,80	11-18.	Adolf	8	2,10	
	Mihály	13	2,80		Antal	8	2,10	
13-14.	Adolf	12	2,59		Béla	8	2,10	
	István	12	2,59		Ede	8	2,10	
15-16.	Ignác	11	2,37		Henrik	8	2,10	
	Sándor	11	2,37		Imre	8	2,10	
17-19.	Bernát	10	2,16		Károly	8	2,10	
	Lipót	10	2,16		László	8	2,10	
	Pál	10	2,16		19-22.	Jakab	7	1,84
20-22.	Ármin	8	1,72			Mihály	7	1,84
	Péter	8	1,72			Miksa	7	1,84
	Salamon	8	1,72	Samu, Sámuel		7	1,84	
23-25.	Fülöp	7	1,51	23-27.	Ádám	6	1,57	
	Lajos	7	1,51		Dávid	6	1,57	
	Miklós	7	1,51		Márton	6	1,57	
26-29.	Ádám	6	1,29		Pál	6	1,57	
	Dávid	6	1,29	Péter	6	1,57		
	Izrael	6	1,29	28-31.	András	5	1,31	
	Miksa	6	1,29		Dezső	5	1,31	
30-34.	Alajos	5	1,08		Kálmán	5	1,31	
	András	5	1,08		Simon	5	1,31	

1892				1930			
Sor-rend	Utónév	Előfordulás	Százalék	Sor-rend	Utónév	Előfordulás	Százalék
	Sebestyén	5	1,08	32-34.	Ernö	4	1,05
	Simon	5	1,08		Lőrinc	4	1,05
	Vilmos	5	1,08		Mór	4	1,05
35-38.	Frigyes	4	0,86	35-38.	Emil	3	0,79
	Gyula	4	0,86		Hermann	3	0,79
	Márk	4	0,86		Izsó	3	0,79
	Nándor	4	0,86		Vilmos	3	0,79
39-47.	Albert	3	0,65	39-52.	Aladár	2	0,52
	Béla	3	0,65		Ármin	2	0,52
	Gáspár	3	0,65		Arthur	2	0,52
	Gusztáv	3	0,65		Endre	2	0,52
	Kálmán	3	0,65		Frigyes	2	0,52
	Katalin	3	0,65		Géza	2	0,52
	Keresztély	3	0,65		Gusztáv	2	0,52
	Lőrinc	3	0,65		Lipót	2	0,52
48-54.	Manó	3	0,65	Manó	2	0,52	
	Ábrahám	2	0,43	Mátyás	2	0,52	
	Benedek	2	0,43	Miklós	2	0,52	
	Gábor	2	0,43	Ödön	2	0,52	
	Imre	2	0,43	Rezső	2	0,52	
	Konrád	2	0,43	Rudolf	2	0,52	
	Lázár	2	0,43	Ágoston	1	0,26	
55-69.	Rezső	2	0,43	Alajos	1	0,26	
	Alfréd	1	0,22	Andor	1	0,26	
	Arnold	1	0,22	Károly	1	0,26	
	Dániel	1	0,22	Árpád	1	0,26	
	Géza	1	0,22	Artur	1	0,26	
	Győző	1	0,22	Bernát	1	0,26	
	Hersch	1	0,22	Boldizsár	1	0,26	
	Hiller	1	0,22	Dániel	1	0,26	
Izidor	1	0,22	Dénes	1	0,26		

1892				1930			
Sor-rend	Utónév	Előfordulás	Százalék	Sor-rend	Utónév	Előfordulás	Százalék
	Lambert	1	0,22		Éliás	1	0,26
	Márkus	1	0,22		Emánuel	1	0,26
	Márton	1	0,22		Félix	1	0,26
	Ráfáel	1	0,22		Fülöp	1	0,26
	Tóbiás	1	0,22		Gábor	1	0,26
	Venczel	1	0,22		Gáspár	1	0,26
	Zoltán	1	0,22		Hugó	1	0,26
					Károly	1	0,26
					Izrael	1	0,26
					Jeromos	1	0,26
					Júzsua	1	0,26
					Konrád	1	0,26
					Mendel	1	0,26
					Nachmann	1	0,26
					Nándor	1	0,26
					Oszkár	1	0,26
					Salamon	1	0,26
					Viktor	1	0,26
					Zoltán	1	0,26
					Zsigmond	1	0,26

1. táblázat. A Hoffmann családnévhez kapcsolódó férfi utónevek megoszlása 1892-ben és 1930-ban

Irodalom

- BAHLOW, HANS 1994. *Deutsches Namenlexikon*. 12. kiadás. Frankfurt am Main, Suhrkamp.
- CASCORBI, PAUL szerk. 1925. *Die deutschen Familiennamen geschichtlich, geographisch, sprachlich*. 6. kiadás. Halle, Buchhandl. d. Waisenhauses
- FARKAS TAMÁS 2010. A magyar családnévanyag fogalma és struktúrája. *Magyar Nyelv-járások* 48: 59–75.
- GLATZ FERENC 1975. Bürgerliche Entwicklung, Assimilation und Nationalismus in Ungarn im XIX. Jahrhundert. *Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae* 21/1–2: 158–169.

- GOTTAS, FRIEDREICH 1980. Die Deutschen. In: WANDRUSZKA, ADAM–URBANITSCH, PETER szerk., *Die Völker des Reiches. Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Band 3.* Wien, Verlag der Österreichisches Akademie der Wissenschaften. 353–356.
- HAJDÚ MIHÁLY 2010. *Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink.* Budapest, Tinta Könyvkiadó.
- HOFFMANN ISTVÁN 2010. Név és identitás. *Magyar Nyelvjárások* 48: 49–58.
- JEKELFALUSSY JÓZSEF 1892. *Magyarország iparosainak és kereskedőinek czim- és lakjegyzéke.* Budapest, Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság.
- KATUS LÁSZLÓ 1980. Die Magyaren. In: WANDRUSZKA, ADAM–URBANITSCH, PETER szerk., *Die Völker des Reiches. Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Band 3.* Wien, Verlag der Österreichisches Akademie der Wissenschaften. 431–436.
- KROIB, DANIEL 2023. *Hoffmann.* In: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands.* <http://www.namenforschung.net/id/name/10/1> (Közreadva: 2023.01.16.)
- KUNZE, KONRAD 2003. *dtv-Atlas Namenkunde: Vor und Familiennamen im deutschen Sprachgebiet.* 4., javított és bővített kiadás. München, Deutscher Taschenbuch Verlag.
- LINNARTZ, KASPAR 1958. *Unsere Familiennamen. Band 1. Zehntausend Berufsamen im ABC erklärt.* 3. kiadás. Bonn–Hannover–Hamburg, Dümmler.
- Mosse-címtár 1930 = *Magyarország kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági címtára.* 3. kiadás. Budapest, Rudolf Mosse cég Magyarországi Képviselete Rt, 1931.
- SZULOVSKY JÁNOS 2000a. A gazdasági címtárak forrásértéke. *Statistikai Szemle* 78/7: 536–549.
- SZULOVSKY JÁNOS 2000b. A társadalom realizált igényvilága a 19. század utolsó harmadában Magyarországon. Térképlapok egy kutatásból. In: CSERI MIKLÓS–KÓSA LÁSZLÓ–T. BEREZCKI IBOLYA szerk., *Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón. A Magyar Néprajzi Társaság 2000. október 10–12. között megrendezett néprajzi vándorgyűlésének előadásai.* Budapest–Szentendre, Magyar Néprajzi Társaság–Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum. 585–618.
- SZULOVSKY JÁNOS 2001. A borbély- és fodrászmesterség iránti igény területi eltérései: Magyarország és Horvát-Szlavónország a 19. század utolsó harmadában. In: BALI JÁNOS–JÁVOR KATA szerk., *Merítés. Néprajzi tanulmányok Szilágyi Miklós tiszteletére.* Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet–ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszék. 337–358.
- SZULOVSKY JÁNOS 2002. A helynevek politikumáról. In: HOFFMANN ISTVÁN–JUHÁSZ DEZSŐ–PÉNTÉK JÁNOS szerk., *Hungarológia és dimenzionális nyelvsemlelet. Előadások a V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson.* Debrecen–Jyväskylä, Debreceni Egyetem. 107–119.
- SZULOVSKY JÁNOS 2021. A csizmadia mesterség térbeli elterjedtsége és társadalmi beágyazottsága Magyarországon a 19. század végén. *Ethnographia* 132/4: 708–733.

Occurrence of the surname *Hoffmann* in Hungary in 1892 and 1930

The paper attempts to draw a geography of the *Hoffmann* surname on the basis of an economic directory from 1892 and 1930. It also examines the influence of Hungarian naming customs on the first names chosen for the surname *Hoffmann*. In the 1840s, the urban population, which was largely of German origin, began to become Hungarianised, and in the process, the Jews who had settled in the area, who had previously considered themselves German, joined them. The German surname *Hoffmann* was used by both cultures. Already in the 1892 time census the significant influence of the Hungarian surname practice was evident, and in 1930 the proportion of Hungarian surnames increased even further compared to the earlier own sample.

Keywords: surname geography, ethnocultural practices of first name giving, assimilation

Szulovszky János
ORCID: 0009-0004-2428-587X
ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet
szulovszky.janos@abtk.hu